

**Öğrenci Adaylarının Tercih Ettikleri Programlara Kayıt Yaptırmama  
Nedenleri ve Yeniden Yapılandırma: Pamukkale Üniversitesi  
Araştırması**

*The reasons why candidate students do not register to the departments  
they've preferred and reconstruction: Pamukkale University Survey*

**Mehmet YILMAZ**

*Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü  
Pamukkale University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Labour Economics and Industrial Relations Department*

*mehmetyilmaz@pau.edu.tr*

**Oğuz KARADENİZ**

*Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü  
Pamukkale University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Labour Economics and Industrial Relations Department*

*oguzk@pau.edu.tr*

Temmuz 2011, Cilt 2, Sayı 1, Sayfa: 66-77  
July 2011, Volume 2, Number 1, Page: 66-77

P-ISSN: 2146-0000

E-ISSN: 2146-7854

©2010-2011

**İMTİYAZ SAHİBİ / OWNER OF THE JOURNAL**  
Ahmet ÇETİN  
(ÇASGEM Adına / On Behalf of the ÇASGEM)

**EDİTÖR / EDITOR IN CHIEF**  
Dr. Erdem CAM

**SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ / DESK EDITOR**  
Ceylan Güliz BOZDEMİR

**TARANDIĞIMIZ İNDEKSLER / INDEXES**  
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL - PL  
KWS NET LABOUR JOURNALS INDEX - USA  
ASOS İNDEKS - TR

**SAYFA TASARIM / PAGE DESIGN**  
Dr. Yusuf BUDAK

**P-ISSN**  
2146 - 0000  
**E-ISSN**  
2146 - 7854

**YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD**

Dr. Serhat AYRIM - ÇSGB  
Dr. Sıddık TOPALOĞLU - ÇSGB  
Dr. Havva Nurdan Rana GÜVEN - ÇSGB  
Nurcan ÖNDER - ÇSGB  
Ahmet ÇETİN - ÇASGEM  
Dr. Erdem CAM - ÇASGEM

**ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD**

Prof. Dr. Yener ALTUNBAŞ *Bangor University - UK*  
Prof. Dr. Mehmet DEMİRBAĞ *University of Sheffield - UK*  
Prof. Dr. Shahrokh Waleck DALPOUR *University of Maine - USA*  
Prof. Dr. Özay MEHMET *Eastern Mediterranean University - N.CY*  
Prof. Dr. Theo NICHOLS *University of Cardiff - UK*  
Prof. Dr. Mustafa ÖZBİLGİN *Brunel University - UK*  
Prof. Dr. Işık Urla ZEYTİNOĞLU *McMaster University - CA*  
Doç. Dr. Kevin FARNSWORTH *University of Sheffield - UK*  
Doç. Dr. Alper KARA *University of Hull - UK*  
Doç. Dr. Yıldırım YILDIRIM *Syracuse University - USA*  
Dr. Sürhan ÇAM *University of Cardiff - UK*  
Dr. Tayo FASHOYIN *International Labour Organization - CH*  
Dr. Ali Osman ÖZTÜRK *North Carolina State University - USA*

**ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD**

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR *İstanbul Üniversitesi*  
Prof. Dr. Yusuf ALPER *Uludağ Üniversitesi*  
Prof. Dr. Cihangir AKIN *Sakarya Üniversitesi*  
Prof. Dr. Mustafa AYKAÇ *Kırklareli Üniversitesi*  
Prof. Dr. Mehmet BARCA *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*  
Prof. Dr. Eyüp BEDİR *Gazi Üniversitesi*  
Prof. Dr. Vedat BİLGİN *Gazi Üniversitesi*  
Prof. Dr. Toker DERELİ *Işık Üniversitesi*  
Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUŞ *Kocaeli Üniversitesi*  
Prof. Dr. Halis Yunus ERSÖZ *İstanbul Üniversitesi*  
Prof. Dr. Seyfettin GÜRSEL *Bahçeşehir Üniversitesi*  
Prof. Dr. Tamer KOÇEL *İstanbul Kültür Üniversitesi*  
Prof. Dr. Metin KUTAL *Kadir Has Üniversitesi*  
Prof. Dr. Ahmet MAKAL *Ankara Üniversitesi*  
Prof. Dr. Sedat MURAT *İstanbul Üniversitesi*  
Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU *Çankaya Üniversitesi*  
Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU *Kocaeli Üniversitesi*  
Prof. Dr. Ali SEYYAR *Sakarya Üniversitesi*  
Prof. Dr. Haluk Hadi SÜMER *Selçuk Üniversitesi*  
Prof. Dr. İnsan TUNALI *Koç Üniversitesi*  
Prof. Dr. Cavide Bedia UYARGİL *İstanbul Üniversitesi*  
Prof. Dr. Recep VARÇIN *Ankara Üniversitesi*  
Prof. Dr. Nevzat YALÇINTAŞ *İstanbul Üniversitesi*  
Doç. Dr. Aşkın KESER *Uludağ Üniversitesi*

**Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazar(lar)ına aittir.  
Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.**

*All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.  
The published contents in the articles cannot be used without being cited.*

## Öğrenci Adaylarının Tercih Ettikleri Programlara Kayıt Yaptırmama Nedenleri ve Yeniden Yapılandırma: Pamukkale Üniversitesi Araştırması<sup>1</sup>

*The reasons why candidate students do not register to the departments they've preferred and reconstruction: Pamukkale University Survey*

Mehmet Yılmaz<sup>2</sup> Oğuz Karadeniz<sup>3</sup>

### Özet

Üniversitelerin (yeniden) yapılandırılmasına ilişkin teorik çerçeve iki temel konu etrafında çözümlenebilir. Bunlardan birincisi, yüksek öğretim programlarının açılmasına hâkim olan esaslar, ikincisi ise iş dünyasındaki değişim ve talep farklılaşmalarına cevap verme yeteneği şeklinde isimlendirilebilir. Başka bir deyişle, meselenin eğitim öğretim programlarının planlanması ve geliştirilmesi boyutunun yanı sıra söz konusu programlarda öğrenim gören öğrencilerin vasıf düzeylerinin yeterliliği boyutu olduğu göz ardı edilmemelidir. Bu çalışma, Türk üniversitelerinin kontenjan açığı bulunan önlisans ve lisans programlarının yeniden yapılandırılması konusunu, bu programları tercih ettiği halde kayıt yaptırmayan öğrencilerin kayıt yaptırmama sebepleri üzerinden sorgulamayı amaçlamaktadır. Bu sorgulamada Pamukkale Üniversitesi'nin çeşitli önlisans ve lisans programlarına 2009 ve 2010 yıllarında kayıt yaptırmayan 1657 öğrenci adayı üzerinde yapılan bir araştırmanın bulguları temel alınmıştır. Telefonla anket yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmanın bulguları, Pamukkale Üniversitesi özelinde hangi programlara ne sebeple kayıt yaptırılmadığını ortaya koymaktadır. En önemli kayıt yaptırmama nedenleri, ekonomik nedenler, gelir durumu yetersizliği, kazanılan programın mezuniyet sonrası istihdam imkânlarının yetersizliği, bu nedene bağlı olarak kamusal destekle okunabilen ve istihdam garantili meslekler olan polis okulu, askeri okul vb. gibi okulların kazanılması ya da bu okulların sınavlarına hazırlanılması, ailevi sorunlar şeklinde bulgulanmıştır. Araştırmanın bulgularından hareketle istihdam edilebilirlik konusunda yeniden yapılandırmaya ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

**Anahtar Sözcükler:** boş kontenjanlar, kayıt yaptırmama nedenleri, önlisans ve lisans programları, tercihler

### Abstract

The theoretic frame may be analysed in terms of two main subjects regarding reconstruction of universities. The first is the bases which masters starting the higher education programs and the second is the capability of responding to the differentiation of requirements and changes in business. Namely, the topic is not only related to the planning and improvement of education and teaching programs, but also the proficiency of the students' skills attending these programs. This study aims to examine reconstruction of the programs of Turkish universities which have quota gap at the associate and bachelors degree by focusing on the reasons why students have not registered to these programs although they have preferred these programs before. In this inquiry, the findings of the research including 1657 candidate students who didn't register in 2009 and 2010 to associate and bachelors degree programs of Pamukkale University have been taken into consideration. The findings of the

<sup>1</sup>Bu çalışma, Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Koordinasyon Birimi tarafından finanse edilmiş 2010BSP008 numaralı projeye dayanmakta olup 27-29 Mayıs 2011 tarihleri arasında Yüksek Öğretim Kurulu tarafından İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Yüksek Öğretimde Yeni Yönelişler ve Sorunlar Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur. Bu makale, belirtilen bildirinin gözden geçirilmiş ve yeniden düzenlenmiş halidir.

<sup>2</sup>Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, mehmetyilmaz@pau.edu.tr

<sup>3</sup>Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, oguzk@pau.edu.tr

*study conducted by interviewing by telephone displays why specifically some programs have not been registered at Pamukkale University. The most important reasons are economic reasons, the deficiency of income, the deficiency of the program giving the opportunities of supplying employment after graduation, and attaining a military or police school which provide the guarantee of employment and which can be attended with the support of public or getting prepared to attain such schools and family problems. Some suggestions regarding the reconstruction of providing employment have been developed with the help of the research findings.*

**Keywords:** *quota gap, the reasons of not registering, the programs of associate and bachelors degree, preferences*

## Giriş

Yüksek öğretim bireylerin gelecek yıllarında sosyal ve ekonomik açıdan refaha ulaştıran en önemli eğitim kademesidir. Birey yüksek öğretim programını seçerek gelecekte yapacağı mesleği, toplumdaki statüsünü, gelir ve yaşam koşullarını da bir ölçüde belirlemiş olmaktadır. Bu noktada lise öğrencisinin bilinçli tercih yapması ve istediği programa yerleşmesi önem taşımaktadır. Türkiye’de son yıllarda yüksek öğretim programlarının sayı ve kontenjanları arttırılmıştır. Ancak söz konusu kontenjanların bir kısmı boş kalmaktadır. Üniversitelerin lisans ve ön lisans programlarını kazananların kayıt yaptırmama oranı da yükselmektedir. Yüksek öğretim programını kazanan öğrencinin programa kayıt yaptırmaması, hem programı kazanan öğrencinin ailesinin üniversite sınavlarına harcadığı paranın karşılığını bulmaması, hem de üniversitenin gelir kaybına ve var olan kaynaklarını etkin kullanamamasına neden olmaktadır.

Çalışmamızda 2009- 2010 yıllarında Pamukkale Üniversitesi’ni kazanıp kayıt yaptırmayan öğrencilerin kayıt yaptırmama nedenleri incelenmektedir. Literatürde, Türkiye’de bir yüksek öğrenim programına yerleştiği halde kayıt yaptırmayan öğrencilerin kayıt yaptırmama nedenleri ile ilgili alan araştırmasına rastlanılmamıştır. Bununla beraber kayıt yaptırmamanın ya da yaptırmamanın büyük ölçüde kazanılan programın güvenceli, yüksek ücretli ve statülü bir program olup olmaması ile bağlantısı olduğu söylenebilir. Bu durumda öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörleri de incelemek gerekmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde öğrencilerin üniversite seçimini etkileyen faktörlerle ilgili kısa literatür özeti verilmekte, ardından konu ile ilgili alan çalışmasının bulguları yorumlanmaktadır. Çalışmanın sonunda boş kalan kontenjanların yeniden yapılandırılması konusunda öneriler ortaya konmakta ve diğer üniversiteler için uygulanabilirliği de kısaca tartışılmaktadır.

### 1. Türkiye’de Öğrencilerin Yüksek Öğrenim Programı Tercihini Etkileyen Faktörler

Türkiye’de üniversite öğrencilerinin yüksek öğrenim programı tercihini etkileyen faktörlerin analizi ile ilgili çalışma sayısı azdır. Öğrenciler hangi ölçütlere göre, üniversitede eğitim öğretim göreceği programı seçmektedir? Sonuçta öğrencinin ailesi ya da kendisi yüksek öğrenim için önemli bir para harcayacaktır. Öğrenci ve/veya ailesi söz konusu paranın gelecekteki karşılığını görmek isteyecektir. Bu durum güvenceli, yüksek ücretli ve statülü bir iş sağlayacak yüksek öğrenim programlarının daha fazla tercih edilmesine neden olmaktadır.

Tercihini etkileyen faktörlerden birincisi, öğrencinin ailesinin sosyo-ekonomik özellikleridir. Eğitim Fakültesi, Tıp Fakültesi ile İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) öğrencileri üzerine yapılan bir çalışmada, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeyinin Tıp ve İİBF öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeyinden daha düşük düzeyde

olduğu bulgulanmıştır. Söz konusu çalışmaya göre öğrencilerin anne-baba öğrenim durumu, anne-baba mesleği, aylık gelir, kardeş sayısı, ailenin sürekli ikamet ettiği yer, öğrencinin öğrenimi süresince kaldığı yer ile okul türü arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır (Bahar, 2002: 125). Aynı araştırmaya göre Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ebeveynleri, Tıp ve İİBF öğrencilerinin ebeveynlerine göre daha az eğitim görmüşlerdir, aileleri daha az gelire sahiptir, her iki öğrenciden birisinin ailesi ilçe veya daha küçük yerleşim biriminde ikamet etmektedir (Bahar, 2002: 140). Yoksul ailelerden gelen öğrenciler, bir an önce hayata atılmak ve aileye karşı olan sorumlulukları nedeniyle öğretmenlik vb. gibi gelecek garantisi gördükleri mesleklere yönelmektedir (Bahar, 2002: 141). Tıp Fakültesi'nde okuyan öğrencilerin yüksek gelir seviyesine sahip ailelerden gelmesinin, tercih yaparken, daha bilinçli olarak davranmalarına neden olacağı düşünülebilir. Tıp Fakültesi öğrencileri üzerine yapılan bir araştırma, savımızı doğrular niteliktedir. Araştırmaya göre, Tıp Fakültesi öğrencilerinin meslek seçiminde en önemli ilk beş etmen sırayla; insanlara yardım isteği, okulda başarılı öğrenci olma, tıbbı ilgi duyma, hekimliğin saygın meslek olduğunu ve tıbbı yeteneği olduğunu düşünmeleridir (Genç, Kaya ve Genç, 2007: 61). Öğrenciler aile baskısı ve öğretmenlerin tavsiyesi gibi geleneksel değerlerden etkilenmemişlerdir (Genç, Kaya ve Genç, 2007: 61). Düşük gelir grubundaki ailelerin çocukları, genellikle iş garantisi olan ve hemen çalışma hayatına atılabilecekleri, polislik, öğretmenlik gibi meslekleri seçmektedirler. Polis meslek yüksekokulu öğrencileri üzerine yapılan bir araştırma, öğrencilerin çoğunun düşük eğitimli ve düşük gelir grubuna sahip ailelerden geldiklerini, kısa yoldan meslek sahibi olmak için polislik mesleğini seçtiklerini göstermektedir (Can ve Yazılıtaş, 2006: 73). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerindeki faktörleri inceleyen bir çalışmada ise, öğretmenlik mesleğini tercih eden kadın öğretmen adayların mesleki tercihlerinde kişisel ve sosyal faktörlerin, erkek öğretmen adaylarda ise ekonomik faktörlerin önemli olduğu tespit edilmiştir (Özbek, 2007: 152-153).

Türkiye'de ilk ve orta öğretimde öğrencinin hangi mesleklere yatkın olduğunu ölçen ve değerlendiren mekanizmalar zayıftır. Öğrenciler meslek seçiminde farklı etkenlerle tercih yapabilmektedir. Ege Üniversitesi'ni kazanan 1000 öğrenci üzerinde yapılan bir çalışmada, üniversitelerin çeşitli bölümlerine kayıt yaptıran öğrencilerin %41,6'sının meslekle ilgili olumlu görüşleri nedeniyle, %34,4'ünün çeşitli nedenlerle çaresizlik yaşadığı ve açıkta kalmamak için, %39,6'sının meslekle ilgili avantajları olduğu için %33,5'unun ise başkalarının önerileri ile bu mesleği seçtiği tespit edilmiştir (Sarıkaya ve Khorshid, 2009: 393).

Öğrencilerin yüksek öğrenim programı tercihinde, yüksek öğrenim programının eğitim-öğretim kalitesi, şehrin konumu ve yaşam kalitesi ile şehirle ilgili ulaşılabilirlik ve aşinalık düzeyi gibi faktörler de etkili olmaktadır (Kozak ve Coşar: 2009). Eğitim öğretimin kalitesi, programların piyasadaki arz-talep dengesine uyumundan, müfredatın güncel teori ve uygulamalara uygunluğuna, öğretim üyesi profilinden, uygulanan teorik ve uygulamalı öğretimin boyutu ve yoğunluğuna kadar bir dizi faktörle ilgilidir. Nitekim bu kalite faktörleri, öğrencilerin işgücü piyasasında istihdam edilebilirliğini ve sorun çözme beceri düzeylerini belirleyen en önemli göstergelerdir.

Aşağıda tercih nedenlerine ilişkin genel çerçeveyi de göz önünde bulundurarak Pamukkale Üniversitesi'ni 2009 ve 2010 ÖSS/LYS sınavlarında kazandıkları halde kayıt yaptırmayanların kayıt yaptırmama gerekçeleri üzerine yürütülen saha çalışmasının bulguları değerlendirilmektedir.

## 2. Öğrenci Adaylarının Tercih Ettikleri Programlara Kayıt Yaptırmamalarına İlişkin Alan Araştırması

Bu başlık altında alan araştırmasının evreni, yöntemi, örnekleme, bulgular (tanımsal istatistikler) ve kayıt yaptırmama nedenleri incelenmektedir.

### 2.1. Araştırmanın Evreni, Yöntem ve Örnekleme

2009 ve 2010 yıllarında Pamukkale Üniversitesi'nin (PAÜ) çeşitli ön lisans ve lisans programlarını kazanıp tercih ettiği halde kayıt yaptırmayan öğrencilere ilişkin veriler PAÜ Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'ndan alınmış, 2009 yılı için 716, 2010 yılı için de 941 öğrenci adayının tercih ettiği halde kayıt yaptırmadığı anlaşılmıştır. Çalışma evrenini 2009 ve 2010 yıllarında Pamukkale Üniversitesi'nin programlarını kazanıp, kayıt yaptırmayan toplam 1657 öğrenci adayını oluşturmaktadır. Çalışma evrenine karşılık gelen örneklem büyüklüğü (%95 güven aralığında  $\pm$ %3 örnekleme hatası ile) istatistikî gereklilik sınırlarına uygun şekilde toplam 812 öğrenci adaydır. Pilot uygulama yapılmak suretiyle 39 soruluk nihai anket metni oluşturulmuştur. Bu sorular telefonla anket tekniği ile katılımcılara tek tek yöneltilmiş; cevaplar, anketörler tarafından soru formuna işaretlenmiştir. Saha çalışmasının bitiminde ulaşılan öğrenci adaylarına ait veriler Excel tablolama programında kaydedilmiş, depolanmış ve tasnif edilmiştir. Tasnif edilen veriler, istatistik paket programına (SPSS) aktarılarak istatistikî çözümleme yapılmıştır.

### 2.2. Bulgular

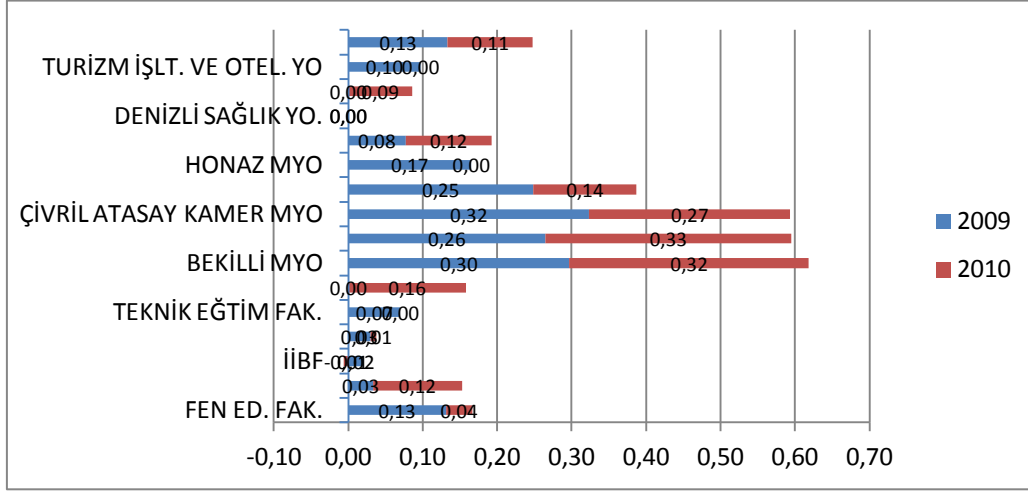
Bu başlık altında Pamukkale Üniversitesi'nde 2009 ve 2010 yılı ÖSS sınavında kayıt yaptırmayan öğrencilerin kayıt yaptırmama nedenlerine ilişkin bulgulara yer verilecektir. Yer kısıtı nedeniyle Türkiye genelinde boş kalan kontenjanlara ilişkin tablolara yer verilmeyecek ancak zaman zaman ÖSYM'nin Türkiye geneli için yayınladığı verilere atıf yapılacaktır.

#### 2.2.1. Tanımsal istatistikler (2009-2010)

Pamukkale Üniversitesi'ne 2009 yılında toplam 716 öğrenci adayını, 2010 yılında ise toplam 941 öğrenci adayını kayıt yaptırmamıştır. Bu adaylardan 2009 yılı için %78.21'i, 2010 yılı için %83.7'si 18-22 yaş grubundadır. Kayıt yaptırmayanların 2009 yılında %47'si kız, %53'ü erkektir; 2010 yılında her iki cinsiyet grubuna göre kayıt yaptırmama oranı %50 olarak gerçekleşmiştir.

Kayıt yaptırmayanların fakülte ve programlara göre oransal dağılımı incelendiğinde 2009 ve 2010 yıllarında Şekil-1'deki verilere ulaşılmaktadır.

**Şekil 1.** Pamukkale Üniversitesi'ne Kaydını Yaptırmayan Öğrenci Adaylarının Fakülte ve Yüksekokullara Göre Dağılımı 2009-2010 (%)

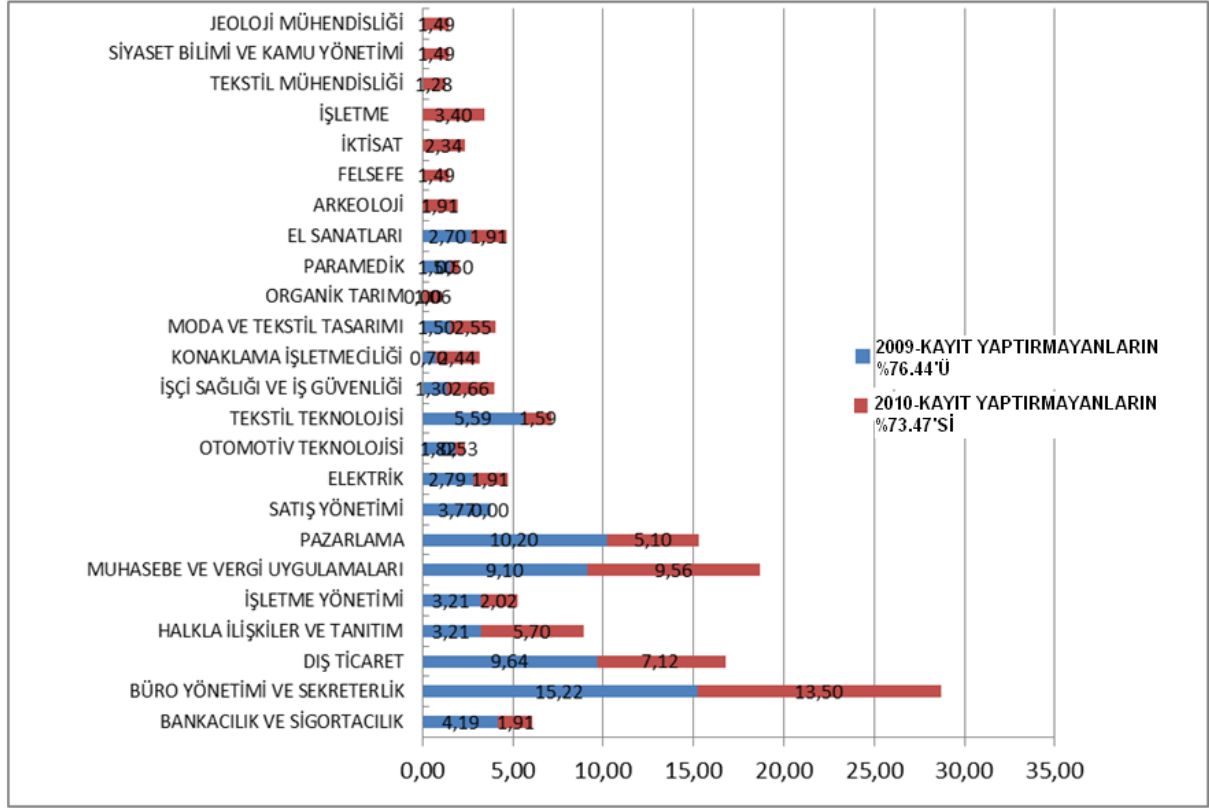


**Kaynak:** PAÜ KADEM verileri [<http://kadem.pau.edu.tr>] (13.04.2010)

Kaydını yaptırmayan öğrencilerin fakülte ve meslek yüksekokullarına (MYO) göre dağılımı açısından dikkat çeken husus, her iki yılda da MYO'lara kayıt yaptırmama oranının yüksekliğidir. İlçede bulunan okullarda ise bu oranın %30'lar civarında olduğu gözlenmektedir. 2010 yılında fakültelerde de boş kontenjan oranının önemli derecede arttığı gözlenmektedir. Bu artışın kısmen 2010 yılındaki sınav sistemi değişikliğine bağlı olduğu tahmin edilmektedir.

Kayıt yaptırmayanların en fazla kayıt yaptırılmayan bölüm ve programlara göre dağılımı ise aşağıda, Şekil-2'de gösterilmektedir. Şekil-2'deki veriler incelendiğinde, 2009 yılında kayıt yaptırmayanların %76,4'ünün tamamının MYO programlarına kayıt yaptırmadığı, 2010 yılında ise kayıt yaptırmayanların %73,47'sinin yaklaşık %60'ının ön lisans programlarına, %13'ünün de lisans programlarına kayıt yaptırmadığı anlaşılmaktadır.

Şekil 2. Kayıt Yaptırmayanların Büyük Oranda Kayıt Yaptırılmayan Önlisans (MYO) Programlarına ve Fakülte Bölümlerine Göre Dağılımı (%)



Öğrenci adaylarının hangi programlara kayıt yaptırmaktan kaçındığına bakıldığında, büyük oranda kayıt yaptırılmayan ön lisans programlarının, Şekil-2'de de görüldüğü üzere büro yönetimi ve sekreterlik, muhasebe ve vergi uygulamaları, pazarlama, dış ticaret, halkla ilişkiler gibi sosyal programlar olduğu anlaşılmaktadır.

Kayıt yaptırılmayan lisans programları Şekil-2'den incelendiğinde ise özellikle lisans programlarına kaydolmama davranışının 2010 yılında belirgin hale geldiği anlaşılmaktadır. Bu durumun kısmen sınav sistemi değişikliğinden kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Bununla birlikte, Fen-Edebiyat Fakültesi'nin (arkeoloji, felsefe, fizik vb. gibi) bazı bölümlerine istihdam sorunları nedeniyle kaydolunmaktan kaçınıldığı bilinmektedir. 2010 yılında öğrenci adaylarının kayıt yaptırmadığı lisans programları arasında kamu yönetimi, işletme ve iktisat gibi sosyal bölümlerinin ön plana çıkıyor olması da dikkat çekicidir. Aşağıda öğrenci adaylarının programlara kayıt yaptırmama sebeplerine ilişkin bulgular incelenmektedir.

### 2.3. Öğrenci Adaylarının Kayıt Yaptırmama Nedenleri

Bu başlık altında öğrenci adaylarının kayıt yaptırmama nedenleri, işgücü piyasasında istihdam edilebilirlik, ailesinin gelir durumu ve yetersiz bilgilendirme alt başlıkları altında incelenmektedir.

#### 2.3.1. Kayıt Yaptırmama ve İstihdam Edilebilirlik İlişkisi

Öğrenci adaylarının kayıt yaptırmama nedenleri Şekil 3'te gösterilmektedir. Şekil-3'ün incelenmesinde de anlaşılacağı üzere 2010 yılı itibarıyla Pamukkale Üniversitesi'ni kazanıp kayıt yaptırmayanların %16,1'i mezuniyet sonrası iş olanaklarını yeterli bulmadığı için, %15,8'i ekonomik nedenlerle, %10,1'i başka bir üniversitede okuması nedeniyle, %8,9'u

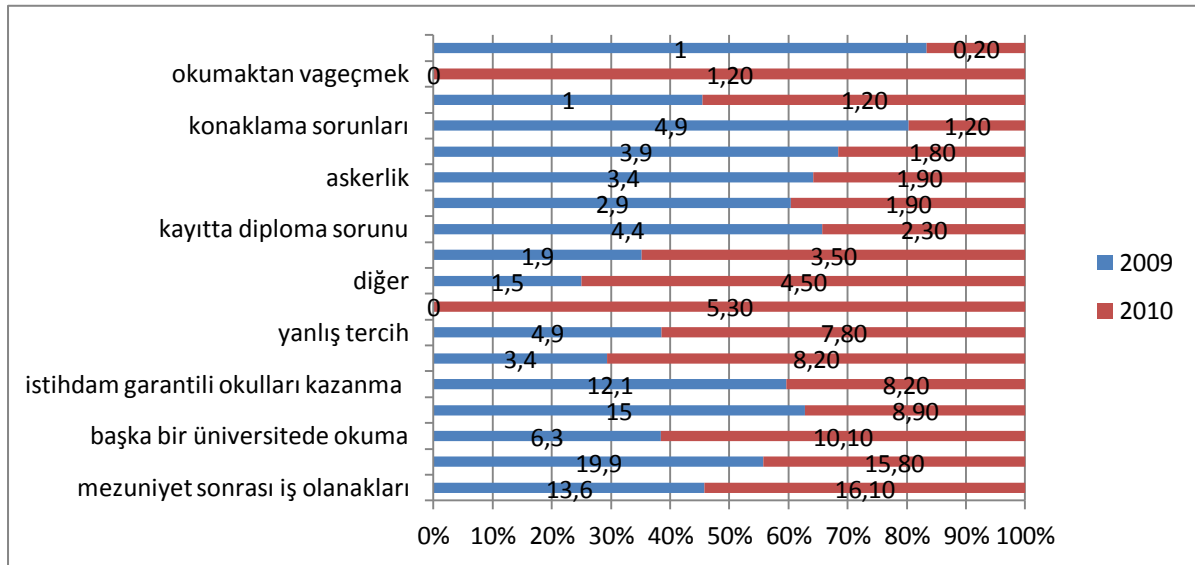


ailevi nedenler, %8,20'si istihdam garantili okulları kazanma (Polis MYO, Harp Okulları, beden eğitimi öğretmenliği vb.), %8,2'si çalışıyor olma, %7,8'i yanlış tercih %5,3'ü memleketine uzak olması nedenleriyle kayıt yaptırmamıştır.

2009 yılında üniversiteyi kazanıp kayıt yaptırmayan öğrencilerin nedenleri de oran olarak olmasa bile, kayıt yaptırmama nedenlerinin sırası açısından benzerlik göstermektedir. Mezuniyet sonrası iş olanaklarının yeterli olmaması, istihdam garantili okulları kazanma, başka üniversitede okuma, yanlış tercih, dikey geçiş, çalışıyor olma gibi nedenler, 2009 yılı için toplam nedenlerin %70'inden fazlasını, 2010 yılı itibariyle ise, toplam nedenlerin yaklaşık %60'ını oluşturmaktadır. Söz konusu nedenlerin kazanılan programın gelecekteki getirisinin düşük, iş olanaklarının yetersiz olacağı düşüncesine dayandığı söylenebilir. Ekonomik ve sosyal nedenler olarak sınıflandırılabilir diğer bölümde ise öğrencinin ailesinin gelir seviyesinin düşüklüğü (ekonomik nedenler), ailevi sorunlar, konaklama sorunları, eğitim ve sosyal olanakların yetersizliği yer almaktadır. Söz konusu nedenler ise toplam nedenlerin yaklaşık %30'unu oluşturmaktadır.

Kayıt yaptırmama nedenleri arasında Şekil-3'te görüldüğü üzere küçük bir oranda kalmakla birlikte, sınavı kazandığı halde diplomasını alamamak, askerlik, kayıt süresini kaçırma gibi nedenler de bulunmaktadır. Söz konusu nedenler de yine sosyo-ekonomik sorun alanlarına işaret etmektedir. Çünkü söz konusu nedenlerle kayıt yapılamaması, resmi prosedürler hakkında yeterli bilgi sahibi olmamak ve/veya okul-öğrenci arasındaki iletişim kanallarının işlememiş olmasıyla ilgilidir. Bu sorunlar da daha çok düşük sosyo-ekonomik tabakaya dâhil olan öğrencilerle ilgilidir. Öte yandan, 2010 yılı için ifade edilen "okumak istememel/okumaktan vazgeçme" de eğitim-öğretim sistemine güven açısından üzerinde durulması gereken önemli bir bulgudur.

**Şekil 3.** Pamukkale Üniversitesini Kazanıp Kayıt Yaptırmayan Öğrencilerin Kayıt Yaptırmama Nedenleri (%)



Türkiye'de üniversite kontenjanlarının neredeyse 1/6'sı boş kalmaktadır. Kayıt yaptırmayan öğrencilerin büyük çoğunluğunu ise açık öğretim ve meslek yüksekokulunu kazanan öğrenciler oluşturmaktadır (Küçükcan ve Gür, 2009: 187). Bu yüksek öğretim programlarını bitiren ya da yerleştirilenlerin 1/6'sının da yeniden sınava girdiği dikkate alındığında, bazı programların tercih edilmediği ve mevcut kapasitenin kullanılmadığı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla yüksek öğretimde kalite artırılmadan, üniversite seçme sınavındaki rekabet durmayacaktır (Küçükcan ve Gür, 2009: 187).

Öğrencilerin kayıt yaptırmamasındaki temel neden büyük ölçüde kazanılan programın iş ve gelir garantisi sağlamayacağına ilişkin düşünceleridir. Bu durumda söz konusu programların piyasanın ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yapılandırılması ve mezun olanların güvenceli işler bulabileceği programlar haline dönüştürülmesi sağlanmalıdır. Özellikle ortaöğretimde endüstriyel mesleki ve teknik eğitim gören öğrencilerin sınavsız geçiş yapabileceği yüksek öğretim programlarında kontenjanların boş kalması, büyük ölçüde belirtilen programların istihdam edilebilirliği sağlayacak becerileri yeterince kazandıramaması ve buna bağlı olarak oluşan olumsuz toplumsal algı ile açıklanabilir (Türk Eğitim Derneği, 2010: 253). Oysa eğitim seviyesi arttıkça, işgücüne katılım oranı artmakta, yoksulluk oranı düşmektedir (Karadeniz, Köse ve Durusoy, 2007: 79-122). Bu nedenle söz konusu okulların mesleki eğitim kalitesi artırılmalıdır. Ayrıca meslek yüksekokullarından mezun olanların istihdam, ücret, sosyal güvenlik durumlarını ortaya koyan anketler yapılmalı (mezun takip anketleri) ve kamuoyu ile paylaşılmalıdır. Anketlerden elde edilecek verilere dayalı farkındalık artırma kampanyaları meslek yüksek okullarına olan talebi arttırabilecektir. Söz konusu okullardan mezun olanlar öğrenim süreleri dikkate alındığında dört yıllık okul mezunlarından daha fazla ders almakta, aynı zamanda staj ile öğrendikleri bilgileri pekiştirerek meslek kazanmaktadırlar. Pamukkale Üniversitesi Honaz Meslek Yüksekokulu mezunları üzerine düzenli olarak yapılan “*Mezun Takip Sistemi Anketleri*” ön lisans programlarından mezun olanların kısa süre içinde iş bulabildiğini göstermesi açısından önemlidir (Karadeniz, 2009).

Kayıt yaptırmayan öğrenci adaylarına Pamukkale Üniversitesi’nde hangi bölümde okumak istediklerine ilişkin bir soruya en çok (2009, %20; 2010, %28 oranında) “*Eğitim Fakültesi*”, bölüm olarak da “*psikolojik danışmanlık ve rehberlik*” cevabı verilmiştir. Söz konusu cevaplar, kayıt yapılmayan bölümlerin öğrenci adayı tarafından öncelikle istihdam imkânları boyutunda değerlendirildiği yönündeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

### 2.3.2. Kayıt Yaptırmama ve Gelir Durumu İlişkisi

Kayıt yaptırmayanların, 2009’da %73’ünün, 2010’da ise %55’inin ailelerinin geliri 1000 TL ve altındadır. Söz konusu öğrenci adaylarının 2009 için %82,5’inin, 2010 için ise %80,8’inin ailesi 4 ve üzeri sayıda aile ferdinden oluşmaktadır. Dolayısıyla kayıt yaptırmayanların büyük çoğunluğunun düşük gelir grubunda yer alan yoksul öğrenciler olduğu söylenebilir.

Kayıt yaptırmamanın en önemli nedenlerinden bir tanesi öğrencinin ve/veya ailesinin ekonomik koşullarının kötü olmasıdır. Tablo 1’de öğrenci adaylarının “*burs imkânı sağlansa kayıt yaptırır mıydınız?*” sorusuna verdikleri cevaplar gösterilmiştir.

**Tablo 1. “Burs İmkânı Sağlansa Kayıt Yaptırır mıydınız ?” Sorusuna Verilen Cevaplar**

Cevaplar	2009		2010	
	N	Cevaplayan %	N	Cevaplayan %
Evet	75	41.9	200	46.30
Kararsızım	16	8.9	63	14.58
Hayır	88	49.2	169	39.12
Cevaplayan toplam	179	100	432	100.00
Cevapsız	81		120	
Toplam	260		552	

Tablo 1'in incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, kayıt yaptırmayan öğrencilerden, soruyu cevaplayanların, 2009 yılı itibariyle %41,9'u, 2010 yılı itibariyle de %46,3'ü evet cevabını vermişlerdir. Söz konusu tablo kayıt yaptırmamada öğrencisinin ve ailesinin ekonomik yetersizliğini ortaya koyması açısından önemlidir. Tablo 2'de "Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYK) burs ve kredileri hakkında bilginiz var mı?" sorusuna verilen cevaplar gösterilmiştir.

**Tablo 2. "KYK Burs Ve Kredileri Hakkında Bilginiz Var mı ?" Sorusuna Verilen Cevaplar**

Cevaplar	2009		2010		
	N	Cevaplayan %	N	Cevaplayan	%
Evet	72	40.2	126		28.97
Kısmen	18	10.1	53		12.18
Hayır	89	49.7	256		58.85
Cevaplayan toplam	179	100	435		100.00
Cevapsız	81		117		
Toplam	260		552		

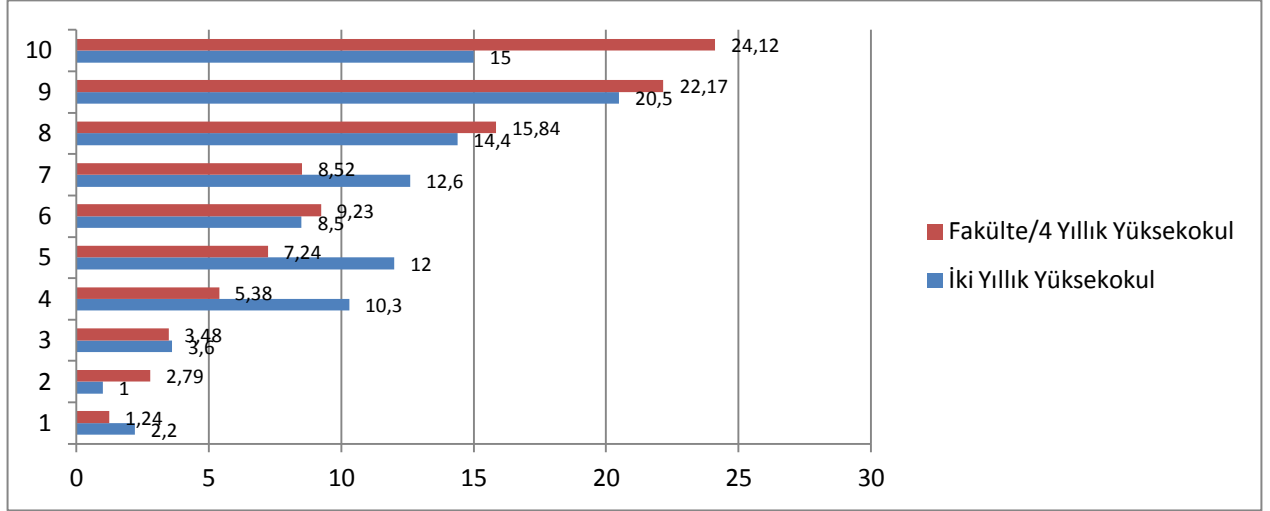
Tablo 2'nin incelenmesinden de anlaşılacağı üzere 2009 yılı itibariyle kayıt yaptırmayan öğrencilerden soruyu cevaplayanların %49,7'si, 2010 yılı itibariyle de %58,85'i soruya hayır cevabını vermişlerdir.

Türkiye'de yoksul vatandaşların kendilerine sağlanan sosyal yardım ve hizmetlerden yeterince yararlanmadıkları görülmektedir. Yardıma başvuracak kesimlerin eğitim seviyesinin düşüklüğü, yoksul olarak damgalanma korkusu, sosyal yardım ve hizmetlerin farklı kurum ve kuruluşlarca verilmesi ve belirtilen kurumların, halkla ilişkiler konusundaki kurumsal kapasite yetersizliği yardım ve hizmetlerin hedef gruba ulaşmasını engelleyen temel faktörler arasında sayılabilir.<sup>4</sup>

Yoksul öğrencilerin kredi ve burslardan faydalanması hem okula devamlarının sağlanması, hem de başarı düzeylerinin artması açısından önemli bir faktördür. Şekil 4'te 2009 Hane Halkı Bütçe Anketi ham veri setinden yararlanılarak, iki yıllık yüksek okul ile dört yıllık fakülte ve yüksekokullarda okuyan öğrencilerden devletten burs ya da yardım almayanların gelir gruplarına göre oranı gösterilmiştir (1 en fakir gelir grubunu, 10 en yüksek gelir grubunu göstermektedir).

<sup>4</sup>Öğretim üyeliği ve yöneticilik yaptığımız birimlere yeni kayıt olan öğrencilerden, yoksul olanların bir kısmının öğrencilere sunulan sosyal yardım ve hizmetlerden hiç haberdar olmadıklarına,, kurumlara başvurmadıkları için yurt ve burs olanaklarından yararlanamadıklarına tanık olmaktadır. Söz konusu öğrencilerden bir kısmı ekonomik durumları nedeniyle kayıt yaptırmaktan vazgeçme eğilimindedirler. Tarafımızca öğrencilere gerekli bilgilendirme yapıldığında, öğrencilerin söz konusu kurumlara başvurmaları sağlanmaktadır. Böylelikle öğrenciler kayıt yaptırmamaktan ya da kayıtlarını sildirmekten vazgeçmektedirler.

**Şekil 4.** Önlisans ve Lisans Programlarında Okuyan Öğrencilerden Burs ya da Yardım Almayanların Gelir Gruplarına Göre Dağılımı (%)



İki yıllık yüksekokul için n=545941 Dört Yıllık F/YO için n=1219039 Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, 2009) ham verilerinden SPSS programı yardımıyla tarafımızca hesaplanmıştır.

Şekil-4'ün incelenmesinden de anlaşılacağı üzere iki yıllık yüksekokullarda okuyanların %17,1'i, fakülte ve dört yıllık yüksekokullarda okuyanların ise %12,8'i en yoksul dört gelir grubundadır. Yoksul öğrencilerin burs imkanlarından neden yararlanmadıkları araştırılmalıdır. Bununla beraber, burs ve kredilerden yararlanmamanın en büyük etkenlerinden bir tanesinin öğrencilere burs veren kurumların hizmetlerini yetersiz tanıtımı olduğu düşünülmektedir. Belirtilen nedenden dolayı, aday öğrenciler, barınma ve burs olanakları konusunda rehber öğretmenler tarafından bilgilendirilmelidir. Üniversitelerin erişim sayfalarında aday öğrencilere dönük bölümler açılmalıdır. Bu bölümlerde üniversitenin burs, barınma, çalışma ve kredi olanakları hakkında geniş bilgi verilmelidir.

## 2.2. Kayıt Yaptırmama ve Yetersiz Bilgilenme İlişkisi

Pamukkale Üniversitesi'ne 2009 yılında kayıt yaptırmayan öğrencilerin %12,3'ü tercihlerini doldurmak için rastgele tercih yaptığını belirtmiştir. Aynı yılda %12,3'ü puana göre tercih yaptığını, %14,4'ü liseden aynı alandan mezun olduğunu, %7'si ise arkadaş ve çevre önerisi ile programı tercih ettiğini belirtmiştir. Yine 2009 yılında %17,1'i ilgi alanı ve merakı olduğu için tercih ettiğini belirtmiştir. Denizli'de oturduğu için tercih edenlerin oranı ise %4 civarındadır. Tercih konusunda 2010 yılı verilerine bakıldığında ise, tercihlerini doldurmak için rastgele yazanların oranı %20, puana göre %18,4, liseden aynı alandan mezun olması %17,2, ilgi alanı ve merakı olduğu için tercih edenlerin oranı ise %22,8'dir. Kayıt yaptırmayanların 2009 yılında %28,5'i, 2010 yılında ise %24,3'ü "Kayıt yaptırmadıkları programı tercih ederken, program hakkındaki araştırmayı nereden yaptıkları" şeklindeki bir soruya "araştırma yapmadım, tesadüf eseri yazdım" cevabını vermiştir. Bu cevap, arkadaşlar, okul öğretmeni, dersane öğretmeni, internet, üniversitenin web sayfası ve diğer seçenekleri arasında en fazla sıklıkla işaretlenen cevap olmuştur. İkinci sırada ise 2009'da %14,6 ve 2010'da %16,1 ile "arkadaşlarımdan" cevabı gelmektedir. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin tercih ettikleri program/bölüm hakkındaki bilgilenme düzeylerinin oldukça

düşük olduğu anlaşılmaktadır. Tercih ettikten sonra olumsuz bilgilenmeler, ya da mezuniyet sonrası iş imkânlarına ilişkin olumsuz gözlemler neticesinde kayıt yaptırmaktan vazgeçilmektedir. Nitekim bilgilenme eksikliği burs ve krediler konusuyla ilgili olarak yukarıda da söz konusu edilmiştir. Bilgilenme eksikliği konusu, özellikle orta öğretim kurumlarının rehberlik ve mesleki danışmanlık verme, mesleki yönlendirme konusunda yetersiz kaldığını gösteren önemli bir bulgudur. Çalışmanın bulguları, eğitim sisteminin bir bütün olarak görülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda kalite geliştirici yenilik sistemlerinin geliştirilmesi ve bunların ulusal yenilik sistemleri ile uyumlaştırılması önem taşımaktadır.

## Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de yüksek öğrenim sistemine bir yandan talep artarken, bir yandan her yıl açılan kontenjanların boş kalması bir tezat yaratmaktadır. Üniversite sınavını kazanıp, Pamukkale Üniversitesi’ne kayıt yaptırmayan öğrenciler üzerine yaptığımız alan araştırması, öğrencilerin kayıt yaptırmama nedenlerini incelemiştir. Öğrencilerin kazandıkları programa kayıt yaptırmama nedenleri olarak, öğrencinin kendisinin ve/veya ailesinin gelir seviyesinin düşüklüğü, ailevi sorunlar, kazandıkları programın iş olanaklarının yetersizliği, istihdam garantisi sağlayan polislik, subaylık, gibi mesleklerin okullarını ya da özel yetenekle girilen bölümleri kazanmaları, başka üniversitede okumayı gösterdikleri görülmektedir. 2010 yılı itibarıyla kayıt yaptırmayan bireylerin %46,3’ü burs ve kredi imkânı sağlansa kayıt yaptırabileceklerini, %58,9’u ise KYK burs ve kredileri hakkında bilgilerinin olmadığını ifade etmişlerdir. Söz konusu durum öğrenci adaylarının kayıt yaptırmama nedenlerinin önemli ölçüde ekonomik nedenlere dayandığını göstermektedir. Üniversitelerde boş kalan kontenjanların yeniden yapılandırması ile ilgili önerilerimiz aşağıda sıralanmıştır:

1. Kontenjanları boş kalan yüksek öğretim programları ile ilgili yenilemeye gidilmeli, söz konusu programlar işgücü talebine göre yeniden yapılandırılmalıdır. Bu noktada, mezunların işgücü piyasasında ihtiyaç duyulan vasıfların neler olduğu ile ilgili çalışmalara hız verilmeli ve özel sektörün söz konusu çalışmalara katkı vermesi teşvik edilmelidir. İşgücü talebinin yüksek olduğu alanlardaki programların kalitesi artırılmalı ve uygulama becerisi yüksek, işgücü piyasasında aranan vasıfları haiz öğrenciler yetiştirilmelidir.
2. Boş kalan kontenjanların neredeyse tamamına yakınının meslek yüksekokulu programlarına ait olduğu dikkate alındığında, meslek yüksekokullarına dönük kamuoyundaki “iki yıllık” okul imajını değiştirecek çalışmalar yapılmalıdır. Bu çerçevede meslek yüksek öğretimin zaman ve para açısından düşük maliyeti ile istihdam imkânları konusundaki avantajları öğrenci adaylarına anlatılmalıdır.
3. Özellikle küçük yerleşim birimlerinde açılan önlisans programları, artık tercih edilmeyen genel işletmecilik ve sosyal bilimler alanından ziyade hem geleneksel sektörleri modernize edebilecek hem de yerel ekonomilerin ihtiyacı olan işgücünü karşılamak amacıyla mahalli ihtiyaçlar/ sektörler göz önüne alınarak teknik alanlarda açılmalıdır. Böylece üniversite hem geleneksel ekonomi ve sektörlerin dönüştürülmesinde öncü rol oynayacak hem de yerel düzeyde vasıflı/kalifiye işgören ihtiyacı karşılanacaktır.
4. Yüksek öğretim programlarından mezun olanların işgücü piyasası konumlarını belirlemek üzere, her fakülte ve yüksekokul tarafından mezunların istihdam, işsizlik oranları ile ücret ve sosyal güvence durumlarını saptayan mezun takip anketlerinin yapılması sağlanmalıdır. Mezun takip anketlerinin sonuçları hem üniversite

- programlarını tercih edenlere, hem de yeni açılacak programlar konusunda üniversitelere yol gösterici olacaktır.
5. Yüksek öğrenim programının açılma gerekçeleri, Türkiye İş Kurumu ve Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılacak işgücü piyasası analizlerine, üniversitelerin mezun izleme sistemlerinden elde edilecek bilgilere, DPT ve TÜBİTAK vb. gibi kurumların otaya koyduğu Türkiye'nin orta ve uzun vadeli kalkınma stratejisi, ulusal yenilik sistemleri vb. gibi temel araştırma ve belgelere dayandırılmalıdır.
  6. Ders içerikleri her üç ya da dört yılda bir gözden geçirilmeli, güncelliğini kaybetmiş dersler, müfredattan kaldırılmalıdır. Üniversiteye giren öğrencinin, yatay ve dikey olarak başka programlara geçebilmesi, yan dal ve çift dal imkânlarının artırılması, kontenjanların boş kalma oranını düşürebilecektir. Disiplinler arası öğretim ve araştırma faaliyetleri teşvik edilmelidir.
  7. Merkezi seçme ve yerleştirme sınavı, üniversiteye yerleşmede tek belirleyici olmaktan çıkarılmalıdır. Öğrencinin ortaöğretimde okuduğu alan, aldığı dersler, ortaöğretim başarısı, yaptığı çalışmalar, vb. gibi birçok faktörden oluşan "olgunluk derecesi"nin etkili olduğu; aynı zamanda üniversitelerin de kendi öğrencilerini seçmede inisiyatif kullanabildikleri bir seçme sistemine kademeli olarak geçilmelidir. Böylelikle diğer önerilerle birlikte bu sistem uygulandığında, orta öğretim-üniversite-iş dünyası-toplum dengesini sağlayan bir yüksek öğrenim sistemi, daha başarılı bir şekilde işleyecek ve kaynak israfının önüne geçilecektir.
  8. Üniversite programlarını kazanan öğrenciler burs ve kredi imkânları konusunda daha fazla bilgilendirilmelidir.
  9. İşgücü talebini arttıracak yüksek öğretim programlarının, istihdam yaratacak makro ekonomik politikalara bağlı olduğu göz ardı edilmemelidir.

### Kaynakça

- Bahar, H. H. (2002) *Eğitim Fakültesi, Tıp Fakültesi ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Bazı Sosyo-Ekonomik Özellikleri ile Fakülte Tercihleri Arasındaki İlişki, Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1) 125-144.
- Can, Y. ve A. Yazılıtaş (2006) *Polis Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler ve Okullarını Algılama Biçimleri, Polis Bilimleri Dergisi*, 8 (2), 73-96.
- Genç, G.; A. Kaya ve M. Genç (2007) *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2007, 49-63, 8 (14), 49-63.
- Pamukkale Üniversitesi Kalite Yönetimi, Veri Değerlendirme Uygulama ve Araştırma Merkezi (2011) *2010-2011 Öğretim Yılı Öğrenci Sayıları (ÖSS/LYS)* [[http://kadem.pau.edu.tr/rapor.aspx?rad=KADEM\\_3\\_OssKontenjanYerlesenFarkSayilariFakulte%28EKT%29&h=675&w=1020](http://kadem.pau.edu.tr/rapor.aspx?rad=KADEM_3_OssKontenjanYerlesenFarkSayilariFakulte%28EKT%29&h=675&w=1020)] (12.14.2011).
- Karadeniz, O. (2009) *Meslek Yüksekokulu Mezunlarının Çalışma Hayatında İzlenimleri: Türkiye İçin Mezun Takip Modeli Önerisi*, 1. Uluslararası, 5. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu 27-29 Mayıs, Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Karadeniz, O.; Köse, S. ve Durusoy, S. (2007) *Türkiye'de Eğitimin Getirileri ve Finansmanı*, E. O. Karadeniz içinde, *Avrupa Birliği Yolunda Eğitim ve Beşeri Sermaye* (79-122), Ankara: Gazi Kitabevi

- Kozak, M. ve Coşar, Y. (2009) “*Üniversite adaylarının ÖSYS tercihlerinde kullandıkları karar verme stratejileri*”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, 15 (59): 399-419.
- Küçükcan, T., ve Gür, B. S. (2009) **Türkiye'de Yükseköğretim Karşılaştırmalı Bir Analiz**, Ankara: Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Özbek, R. (2007) *Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğini Tercih Etmelerinde Kişisel, Ekonomik ve Sosyal Faktörlerin Etkililik Derecesine Göre Algıları*, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 17 (1) 145-159.
- Sarıkaya, T., ve Khorshid, L. (2009) *Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi, Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi*, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, 7 (2) 393-423.
- Türk Eğitim Derneği (2010) “*Ortaöğretime ve Yükseköğretime Sınavsız Geçiş Sistemi*” [<http://portal.ted.org.tr/yayinlar/ortaogretimeveyuksekogretimegecissistemi.pdf>] (28.03.2010).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2009) **Hane Halkı Bütçe Anketi Veri Seti**. Ankara.